Fig. 19. Costumul femeiesc de Mehedinți.

Pieptul iei se ornamentează cu modele diferite de cele ale mînecii, așezate în patru pînă la șase rînduri în jurul gurii larg despicate, iar spatele cu două rînduri în părțile dinspre umeri.

Poalele lungi se văd de sub vîlnicul „cutat" ceea ce dă eleganță costumului. Ca puncte de cusătură se folosesc, cruci, tighele, punctul lănțișor, bătut la fir etc.

Ia se poartă și cu catrințe. Catrințele se țes în război „în scoarță" (țesătură densă, bătută), pe fond negru sau roșu. Catrința din față se ornamentează cu vărgi dispuse vertical, iar cea din spate cu vărgi orizontale. Motivul geometric ori floral este redat prin alesături policrome în roșu, alb, albastru, portocaliu, verde moale, violet.

Vîlnicul denumit și „crăț" este renumit prin forma lui „învoaltă" și se croiește din 6—7 „coturi" de pînză țesută în două ițe din „păr" sau „cicic" (fruntea lînii) și „bătează" în culori de roșu, negru ori bordo.

Motivul ornamental în formă de „horă" se distribuie pe poale, cusut cu beteală albă, pe fond negru sau galbenă pe fond bordo.

În Mehedinți este prezent și vîlnicul cu alesături în vărgi dispuse vertical, cu motive florale în culori de alb, verde prăzuliu, portocaliu, roșu deschis.

Peste vîlnic se încing bete late (10 cm) alese în „șerpi". Pe cap se poartă marama diafană de borangic aleasă în vărgi ori flori presărate în culori discrete și „fir auriu". Căpătîile se ornează cu vărgi orizontale.

Cămașa bărbătească de Oltenia

Cămașa bărbătească de Oltenia face corp comun cu cămașa de Muntenia, Moldova și Banat; ea face parte din tipul cămășilor lungi (fig.20).

Cămașa bătrînească se croiește din două foi, una pentru „piepți" (piept și spate) și alta pentru mîneci.

În foaia din față se croiește gura. Mînecile sînt potrivit de largi, prinse de umăr fără încreț, iar jos, la mînă sînt largi ori cu bentiță.

Fig. 20. Costumul bărbătesc de Oltenia.

Cămașa bătrînească se va ornamenta simplu, cu punctul „bătaia pe fir“ (la un fir) și în culoarea alb, ori nu se ornamentează deloc.

Cămașa lungă se croiește cu și fără platcă. Platca este o bucată de formă dreptunghiulară, care se așază peste umeri și de care se fixează foile cămășii.

Se croiește din 4—5 m de pînză cu lățimea de 40—50 cm, din două foi; una pentru „piepți“ și una pentru mîneci, clini, broschițe, guler și platcă. Clinii se introduc la mîneci și de-a lungul foilor.

Distribuirea ornamentelor se face pe poale, la mîneci, pe platcă și piept; ornamentul principal este cel de pe poale, mîneci și piept, care se lucrează în motive geometrice, (romburi, pătrate, triunghiuri) și se subliniază de regulă cu șabace mici ca, „păianjenul, gurița păpușii, șabacul în piciorușe“ etc.

Cromatica cămășii este simplă și elegantă; albul este culoarea de totdeauna a cămășii lungi; uneori, ca de pildă în Vîlcea, gulerul cămășii se lucrează cu negru, picat de roșu, bleu și se coase cu punctul „pe dos“.

Gulerul cămășii vechi se încheie cu doi nasturi albi de piatră; cămașa din zilele noastre se croiește cu gulerul lat (4—5 cm) care se ornamentează cu modelul de pe poale.

Cămașa de Oltenia se ornamentează și cu crețuri care apar la umăr, piepți și jos la mîneci (atunci cînd cămașa are bentiță). Remarcabil este crețul de Gorj care, uneori, are lățimea de 3—4 cm. De asemenea se ornamentează cu dantelă lucrată cu iglița atît pe poale cît și la mîneci și guler.

Punctul de cusătură este punctul „la fir“ (Mehedinți) „la un fir“ (Gorj) „bătut la fir“ (Dolj) „în pite“ (Vîlcea).

Cămașa se poartă cu nădragi, (pantaloni albi țesuți din lînă și dați la piuă) sau țesuți din bumbac, cu năvădeală în „ochiuri“ ori în „coaste“.

În afara pantalonilor de Gorj și Mehedinți, care sînt strîmți pe picior și decorați cu găetane negre, pantalonii de Oltenia se croiesc drept, potrivit de largi și fără nici o ornamentație. Peste cămașă și pantaloni se poartă brîu ori bete. Brîul se termină cu ciucuri lungi, roșii, care se lasă pe șold (Vîlcea). Betele se țes în năvădeală în motive geometrice (ochiuri, ochi și sprîncene, romburi etc.) și în culori de roșu, verde, alb, galben ruginos.

Peste costum, olteanul poartă „vesta“ de postav negru; iarna poartă „mintean“, „șubă“ de dimie albă sau neagră. Aceasta este decorată discret cu găetane, („țuicașuri“ sau „planticuță“ Dolj), găetane care se folosesc și la decorarea nădragilor de Gorj și Mehedinți.

În picioare, olteanul poartă opinci confecționate din piele de porc, ori de vită; pe cap pălărie vara și căciulă iarna.

În nordul Olteniei, (Gorj, Vîlcea) a pătruns cămașa cu barburi, cioarecii de dimie și pălărioara cu bor mic.

COSTUMUL POPULAR DIN BANAT

Costumul popular femeiesc din Banat se deosebește de costumele din restul țării prin piesa numită „opreg“, precum și prin piesa ce se poartă pe cap, numită „ceapsă“ sau „conciu“.

Opregul este piesa care se poartă în spate, compusă dintr-o bucată dreptunghiulară cu lungimea de 20—25 cm, numită „petecul de opreg“, și de care stau agățați, ciucurii lungi pînă la poale (lungimea ciucurilor de circa 80—90 cm). Opregul se țese din lînă, iar motivele ornamentale se aleg sau se cos cu acul în fir auriu și argintiu.

Ceapsa și conciul, sînt piese cu care femeia din Banat își acoperă capul.

Ceapsa este un fel de bonetă care se țese din lînă sau bumbac și se ornamentează cu acul, cu motive în formă de romb, roată, stea.

Conciul se poartă în Lunca Timișului și se compune dintr-o bucată de pînză, pătrată și o fîșie lungă fixată pe marginile bucății pătrate, numită bată. Conciurile se țes din lînă colorată și mai nou din fir auriu ori argintiu, în motive geometrice.

Costumul de Banat se caracterizează și prin cusătura „nemțoanelor“, a „tăieturii“ dar mai ales prin cusătura cheițelor cu acul, care se fac cu multă măiestrie.

Cojoacele femeiești se remarcă prin ornamentație bogată, policromă. Pe lîngă motive de meandre, rozete, apar bumbi de metal, bucăți de oglindă, monede galbene etc.

Costumul bărbătesc de Banat are aceeași componență ca și costumul bărbătesc din restul țării. Specifice cămășii lungi a Banatului sînt gulerul și manșetele late (circa 10 cm) care se ornamentează cu motive geometrice cusute cu puncte ca „nemțoane, tăietură, peste fire“. De asemenea se remarcă prin „cheițele“ cusute cu acul, care uneori au lățimea de 4—5 cm.

Cămașa femeiască de Banat

Portul Bantului păstrează unitatea portului din întreaga țară. Materia primă, pînza de in, cînepa, bumbacul și lîna au stat la baza con-

Fig. 21. Costumul femeiesc și bărbătesc de Banat.

fecționării costumului femeiesc și bărbătesc (fig. 21).

Portul femeiesc din Banat se compune din cămașa numită „spăcel", poalele din aceeași pînză, opregul, catrința, „conciul".

Cămașa mare, lungă și largă, păstrează croiul vechi, dacic. Ea se croiește din pînză groasă de bumbac, țesută cu vărgi înguste (2—3 mm) de in, în 2 ițe, vărgi care-i dau aspect de robustețe. Cămașa se croiește din 4 foi care se unesc la gît printr-un guler lat de 2—3 cm. Mîneca, este largă și se termină uneori prin „fodor".

Ornamentul principal îl constituie „tabla", (modelul mare, lat de circa 15 cm), care pornește din apropierea gulerului pînă mai jos de cot. Unele cămăși prezintă un rînd de asemenea motive, alteori, două sau trei rînduri. Jos, mîneca se termină cu un „ciupag" cusut pe încrețul fodorului. La marginea tivului se croșetează întotdeauna o dantelă cu alb.

Motivele geometrice sînt reprezentate prin pătrate mari, romburi în coton alb „picat" ici și colo de negru sau subliniat de șirul „nemțoanelor" străbătute delicat de același fir negru; motivul de Banat este elegant și plin de finețe.

Bogăția motivelor cusute cu alb este întretăiată de orificiile motivelor lucrate în „tăietură".

Deci, punctul „peste fire" (la un fir) „nemțoanele", tăietura, tighelul sînt punctele cămășii de Banat. Alături de cusătura densă de „peste fire" apar, mai ales pe piepții și poalele cămășii, motive cusute în cruci, cu negru.

Cămașa se poartă cu opregul și catrința de Banat. Opregul este format dintr-o bucată dreptunghiulară de țesătură, cu bogate ornamente brodate, care se prelungesc cu franjuri colorate. Acesta se lucrează de obicei în fir de aur sau argint. Modele în stil geometric și floral bătute în firul" galben ori alb, fac ca această țesătură să fie neîntrecută. Urzit în grupe de fire negre și roșii, opregul se țese în 2 ori 4 ițe.

In față, femeia poartă catrința lungă, țesută în năvădeală (4 ițe), cu modele în formă geometrică ori florală, alese fie în același fir strălucitor, fie în lînă, în culori policrome (catrința veche). Verdele, roșul, albul, albastrul, galbenul lămîios, movul sînt culorile folosite în alesătura motivelor.

Peste ie se poartă pieptarul cu ornamente florale cusute cu mătase, bumbi de metal, bucăți de oglinzi, colorate policrom și plasate bogat pe toată suprafața cojocelului. Pe cap, femeia poartă „conciul" țesut din lînă colorată sau decorată cu fir metalic alb sau galben.

În zona Valea Bistriei se poartă „ceapsa", un fel de bonetă care se confecționează din pînză albă pe care se cos policrom motive în formă de romb, cu denumirile locale de „roată și stea".

Peste costum se poartă șuba de Banat, numită „guneaț", confecționată din pănură albă sau gri și ornamentată cu găetane negre.

Cămașa femeiască de Arad

Cămașa femeiască de Arad se caracterizează prin mărimea și bogăția ornamentului care se distribuie de-a lungul mînecii pornind de la mînă pînă la guler.

Cămașa păstrează croiul cămășii vechi: cele 4 foi se încrețesc la gît prin gulerul potrivit de lat.

Această cămașă se croiește din pînză de in, cînepă sau bumbac gros. Pentru lărgime, săteanca îi adaugă clini, broschițe. Distribuirea ornamentelor se face pe mînecă, guler, piept. Ornamentul principal este ornamentul de pe mînecă, care apare mare, lat, bogat, de obicei în roșu, ori roșu cu negru, uneori unele motive fiind punctate și cu culori de tonalități calde ca mov, verde moale, galben.

Paralel cu ornamentul principal de pe mînecă se coase și o cheie în negru și roșu.

La cămașa veche, a cărei mînecă pornește din umăr, ornamentul se dispune și pe umăr și se prelungește pînă în spate, sub formă de platcă. Pieptul cămășii de Arad se ornamentează foarte simplu: motive mici, simple care se dispun de-a lungul gurii cămășii.

Cămașa de Arad se poartă cu „poale albe", care cu timpul s-au transformat în fustă. Largă, încrețită, „fusta" se ornamentează tot așa de bogat ca și cămașa. Motivul ornamental, lat de 8—10 cm, se plasează de-a lungul poalelor și pe clini în sus, mărginind cusăturile. Foile fustei (6—7 foi) se închid printr-o cheiță destul de lată (2—3 cm) în roșu și negru, creînd un efect decorativ propriu zonei Arad (fig. 22).

În față, peste fustă se poartă „șorțul" alb de pînză, ornamentat tot așa de bogat (uneori ornamentele cuprind jumătate din cîmpul șorțului). Șorțul se țese din pînză în năvădeală,

Fig. 22. Costumul femeiesc de Arad.

cu aceleași culori ca și cămașa și fusta sau se coase cu motive geometrice ori florale.

Peste cămașă se poartă cojocul de Arad, pecorat cu aceeași bogăție de ornamente prin aplicații de piele și broderie în culori bogate.

Pe cap, femeia poartă năframa de cașmir negru, înflorat. Ca podoabe la gît și pe piept, poartă salba din monede de argint.

Cămașa bărbătească de Banat

Ca și cămașa femeiască, cămașa bărbătească de Banat este mare, lungă și largă.

Caracteristic acestei cămăși este aceeași cusătură de Banat, în alb, cu punctele „nemțoanelor și "tăietura", pe fondul punctelor „peste fire".

Cămașa se croiește din 4 lățimi cu și fără platcă. Gulerul este foarte lat în comparație cu celelalte cămăși bărbătești. Această lățime este

necesară motivului ornamental, care ca și la cămașa femeiască se compune din motive mari, romboidale (fig. 23).

La fel cu gulerul și poalele și cu același model se ornamentează și manșetele. Uneori manșetele, pieptul și gulerul apar ornamentate în negru, în timp ce poalele se lucrează în alb.

Costumul de Banat folosește ca ornament și creturile. Creturile apar jos, la mînecă și la umăr, avînd lățimea de 2—3 cm. Acestea se

Fig. 23. Costumul bărbătesc de Banat.

lucrează cu punctul nemțoanelor, care se cos pe muchiile crețului.

Ornamentele cămășii sînt însoțite de șabace care se cos tot în alb. Dar ceea ce dă finețe și adevărată măestrie cusăturii cămășii bărbătești sînt cheițele lucrate cu acul, în punct înnodat și care se plasează de-a lungul mînecilor. Acestea, adevărate dantele, au lățimea de 3—4 cm.

De la brîu în jos, bănățeanul poartă pantaloni albi. Cămașa bătrînească se poartă în nădragii decorați cu bogate motive ornamentale în găetane.

Peste cămașă și pantaloni se poartă sumanul de „pănură" alb și decorat cu aceeași bogăție de găetane, în culori de negru și albastru.

COSTUMUL POPULAR DIN TRANSILVANIA

Spre deosebire de costumul cu fotă și costumul cu vîlnic, care cuprinde regiunile arătate mai sus, costumul de Ardeal este costumul cu catrință. Catrința, după cum am văzut, se întîlnește și în celelalte regiuni ale țării.

Catrința este piesa dreptunghiulară, îngustă (40—50 cm), care se poartă așezată vertical în față și în spate, de la brîu în jos. În unele zone (Hunedoara) catrința din față apare mai scurtă.

Transilvania se caracterizează printr-o mare varietate de catrințe.

În costumul de Hunedoara se întîlnește catrința care se țese în două ori patru ițe, pe fond negru, fără ornamentație (ori foarte redusă la catrința nouă din față).

Catrința din Mărginimea Carpaților, Tîrnave și Țara Moților se țese în dungi înguste orizontale pe fond roșu.

În zonele Cluj, Munții Apuseni pînă la Năsăud se găsește catrința „cu trup vînăt", care se ornamentează cu alesături pe fondul roșu de la poale, fond care cuprinde cu timpul aproape trei sferturi din catrință.

În Maramureș se poartă catrința cu dungi late (circa 5—6 cm) de culoare roșie, portocaliu, mov, pe fond negru.

Costumele din zona de vest au o formă specifică (Oaș, Sălaj, Bihor, Arad) prezentînd numai catrința din față, care se țese din pînză, cu alesături în motive late. Catrința din spate lipsește, locul ei fiind luat de poalele cămășii care cu timpul s-au transformat în fustă. Această fustă este și ea ornamentată prin alesături în război pe pînză albă.

Pe lîngă cămașa lungă bărbătească, care cuprinde aria zonelor de sud a Transilvaniei (Sibiu, Făgăraș, Tîrnave) costumul bărbătesc prezintă cămașa scurtă care se poartă cu „gaci" în zona de vest și nord a Transilvaniei (Oaș, Sălaj, Bihor, Maramureș).

Cămașa femeiască de Hunedoara

Cămașa femeiască de Hunedoara (Pădureni, Hațeg) este cămașa cu tablă și fodor. Bogată și sobră, cămașa păstrează croiul vechi (fig. 24).

Se croiește din 4 foi care pornesc de la gît și se prelungesc pînă la poale. Pentru lărgime

se introduce sub braț clinul numit „lărgitură“ și broschița numită „zoltac“.

Ornamentele se distribuie pe mînecă, piept, guler. Ornamentul de pe mînecă se numește „tablă“ și pornește din fodor pînă sub guler. Pe piept se distribuie același ornament în două rînduri așezate deoparte și alta a gurii. Spatele se ornamentează cu modele mai mici, deoparte și alta a umerilor. Ornamentarea iei de Hunedoara se face în motive geometrice; romburi mari (circa 10 cm) pătrate, jumătăți de romburi, care se succed compact, pe întreaga mînecă dînd cusăturii un aspect bogat, reliefat (fig. 24).

Punctul de cusătură specific Hunedoarei este punctele „ațește“ care se lucrează cu firul gros, buclat. Cămașa se lucrează de asemenea și cu punctele „crucea“, „la un fir“, „tighelul“.

Culorile obișnuite sînt roșu viu, și negru. Pe fondul acestor culori apar și discrete culori de mov, albastru deschis, verde.

Poalele fac corp comun cu „ciupagul“ (cămașa de la brîu în sus).

Fig. 24. Costumul femeiesc de Hunedoara.

Atît ciupagul cît și poalele se ornamentează și cu cheițe care se cos, prin alternanță, cu roșu și negru. Ele constituie adevărate modele avînd uneori lățimea de 2—3 cm.

Cămașa de Hunedoara se poartă cu catrințe negre, țesute în casă, în două ori patru țe. Acestea apar de cele mai multe ori fără nici un fel de ornamentație. Catrința din față este mai scurtă decît cea din spate. Din ele se prelungesc poalele bogat ornamentate jos și pe clini în sus, cu motive ori cheițe. Ansamblul este completat de pieptare cu broderii policrome, compacte.

Peste șold, femeia poartă podoabe de metal, alcătuite din bani, inele, cheițe, înșirate pe lănțișoare.

Pe cap poartă „ceapsa“, un fel de tichie ornamentată cu motive bogate și compacte, în culori sobre de negru, ori negru îmbinat cu roșu. Pe margini, ceapsa prezintă o dantelă cusută cu acul, în alb, care este lucrată cu multă finețe. Sub ceapsă se găsește „cîrpa“ (marama) albă de bumbac care se prelungește pe sub cojoc, în spate, de-a lungul catrinței.

Cămașa femeiască de Sălișteа (Sibiu)

Ia de Sălișteа este o cămașă distinsă și elegantă în care negrul motivelor se asortează de minune cu albul imaculat al pînzei numită „giolgiu“ sau „jolj“. Acest tip de cămașă, numită și cămașa cu „ciocănele“ cuprinde zona Sălișteа (de unde și denumirea de ie de Sălișteа) zona Sibiului precum și zona de nord a Gorjului (Baia Mare, Baia de Fier, Novaci, Polovragi).

Ia păstrează tipul de croi al iei clasice. Se croiește din pînză de bumbac (ori giolgiu în zilele noastre) din 4 foi care se încrețesc la gît, fixate printr-un guler. Jos la mînecă, ia se termină cu volanul specific Transilvaniei, numit fodor.

Motivul iei de Sălișteа este motivul delicat, mărunt, de regulă flori stilizate, care se grupează de-a lungul „ciocănelelor“. Ele se distribuie în formă de șiruri; de obicei 3 șiruri de ciocănele mărginite de motive florale mărunte.

Ciocănelele se lucrează așa de dens, încît îți dau impresia unei panglici negre. Peste umăr se distribuie întotdeauna transversal, un rînd de aceleași motive mărunte așezate pe locul altiței clasice și care se numește „umeraș“. Din umeraș, vertical, printre rîndurile de ciocănele cu motivele lor, pleacă alte două rînduri cu același gen de motive fine și delicate, care poartă numele de „picături“. Uneori, motivele sînt

punctate cu fir auriu ori chiar cu culori de roșu, albastru galben (fig. 25).

Punctele iei de Sălișteste sînt: crucea, tighelul și punctul specific al ciocănelelor.

Ia cu ciocănele se poartă cu fusta albă și „șurțe“ sau „crătințe“ (catrințe) de culoare neagră sau vînătă. Acestea se lucrează cu dungi transversale la căpătîi, alese în motive mici geometrice, în „fir“ ori mătase neagră. Mai nou, catrințele de Sibiu se cumpără din tîrg, confecționate din postav negru, cu același căpătîi, în motive minuscule din fir sau mătase; cea din față prezintă ciucuri negri.

Catrința se poartă cu poale lungi din cînepă ori bumbac. Peste ia și catrințele de Săliștese poartă „pieptarele“ (cojoace) scurte, brodate în culori sobre de negru și puțin roșu.

Costumul de Sălișteste (Sibiu) a cuprins și versantul de sud al Carpaților meridionali. Nordul Gorjului, Vîlcea, Argeșul sînt zone în care costumul de Sibiu, atît cel femeiesc cît și cel bărbătesc se bucură de largă apreciere.

Fig. 25. Costumul femeiesc de Sălișteste (Sibiu).

Cămașa femeiască din Munții Apuseni

Portul românesc din Munții Apuseni păstrează unitatea portului din întreaga țară. Piese cum ar fi, cămașa, poalele, zadiile, năframa purtată pe cap, constituie costumul femeiesc din Munții Apuseni. Caracteristic acestui costum este „ciupagul“ mare, aspectuos, lucrat în motive geometrice, sub guler.

În general, cămașa se croiește ca și celelalte ii. Cămașa lungă, bătrînească, pornește încrețită de sus de la gît, prelungindu-se în foi largi pînă la gleznele picioarelor. Caracteristic acesteia este tăierea gurii în spate, lucru bine gîndit de țărancă, care din grija de a nu strica aspectul regulat al ciupagului, a mutat gura cămășii în spate.

La mîneci, jos, se termină cu fodori largi, care cuprind aproape 1/3 din lungimea mînecii. Motivul ornamental este motivul geometric pe „ciupag“, și motivul geometric îmbinat cu elemente florale (jos la mîneci și peste cot).

„Ciupagul“ se plasează direct sub gulerul cămășii, în față, și se coase în motive geometrice, uneori acesta avînd lățimea de peste 10——15 cm. Ciupagul este motivul principal al cămășii. El se lucrează pe muchiile crețului, fiecare muchie constituind un fir de pînză.

Punctul ce se folosește este punctul „urzit pe fir“. Mînecile se ornamentează cu cîte un șir orizontal peste cot, lat de circa 2—4 cm.

Din crețul gulerului pînă în motivul „peste cot“ pornește un singur rînd vertical, constituit dintr-o cheiță cu acul, în culoarea ornamentelor iei, care se oprește în șirul de peste cot.

Fodorii se fixează cu ajutorul unui creț, pe care de asemenea, se lucrează cîte un „ciupag“ mic (1—2 cm), numit „brățară“.

La mînecă, jos, cămașa se ornamentează cu alt șir de motive geometrice de lățimea celor de peste cot, care se lucrează în zizgaguri, „gurița păpușii“, tighele, cruciulițe, cusătură, „urzită pe fir“.

Cromatica cămășii este monocromă. Roșul aprins (de obicei pentru tinere) este îmbinat uneori cu galben și negru (pentru bătrîne).

De la brîn în jos, se poartă zadiile țesute în scoarță pe fond vînăt, încrustate cu vărgi în motive geometrice cu culori de roșu, verde, alb, albastru (fig. 26.).

Mai nou, culoarea vînătă a zadiilor este înlocuită cu roșu, zadiile fiind lucrate pe fond roșu și încrustate cu aceleași dungi orizontale.

Peste zadii se poartă brîul nu prea lat, colorat policrom.

Fig. 26. Costumul femeiesc de Munții Apuseni.

Iarna, femeile îmbracă pieptarele înfundate sau deschise în față, cu broderii bogate în motive florale, lucrate în roșu, verde, galben și presărate cu fluturi cojocărești (fluturi galbeni sau albi cu adînciturі pe ei) și decoltate larg spre a se vedea ciupagul de pe piept.

Cămașa femeiască de Bihor

Cămașa femeiască de Bihor aparține formei de cămașă cu mîneca prinsă din umăr printr-un creț. Cămașa se croiește din 4 foi și guler; mînecile largi, bogate se termină prin fodorul numit „pumnar". Gura se încheie în față, de o parte și alta avînd uneori cerculețe din pînză, iar jos la brîu, stă o bantă de pînză (1—2 cm) așezată în lat pentru sprijinirea cerculețelor. La cămășile din zilele noastre apare și gulerul rotund.

Ornamentarea cămășii se face pe pumnar, iar pe mînecă cu un singur șir vertical, sau „peste cot". Pe umăr se întîlnește ornamentul dispus de-a lungul acestuia. În față, pe piept apar ornamente mici, dispuse vertical, cîte 3, 4 șiruri, ori un singur șir mare.

Această cămașă se poartă cu fusta albă din bumbac, țesută în război și ornamentată în alesătură ori cusătură. Fusta (largă și creață) prezintă și un volan lat de circa 5—6 cm, ornamentat și el. Peste fustă, în față, se poartă zadia țesută în război și aleasă în motive geometrice, sau șorțul de pînză albă, ales și el ori cusut în motive dispuse orizontal (fig. 27).

Motivul ornamentării, atît pe cămașă cît și pe fustă ori zadie, este motivul geometric îmbinat cu motivul floral.

Punctul de cusătură este crucea, tighelul, peste fire și tăietura care dă finețe și frumusețe motivului de Bihor.

Costumul se poartă cu pieptar. Pe cap, femeia poartă năframa înflorată sau ștergarul de bumbac. La gît, bihoreanca are podoabe bogate de metal care ornamentează întreg pieptul.

În timp de iarnă, femeia poartă haina mare, de dimie albă, decorată bogat în culori pentru postav : roșu, verde, albastru, negru și violet. Găitanele necesare decorării se cumpără și

Fig. 27. Costumul femeiesc de Bihor.

apoi se aplică în forme de spiralăro ,ată, meandre, melcișori etc.

Ca podoabe, femeia poartă „lătițarele", confecționate din mărgele colorate bogat.

Cămașa femeiască de Oaș

Vesel, plin de pitoresc, costumul cămășii cu platcă, costumul de Oaș face corp comun cu costumul de Transilvania. Cămașa cu platcă cuprinde zona Oașului; ea se ornamentează bogat, și în multe culori.

Se croiește din pînză de in sau bumbac gros. Specificul acestei cămăși îl constituie platca pătrată și gura care se încheie în spate. Mînecile, care se prind de platcă printr-un creț, se termină jos, la mînă, cu obișnuitul fodor. Cămașa se croiește simplu, dintr-o foaie pentru piept și spate. Peste această foaie, la gît și umeri se așază platca.

Distribuirea ornamentului se face pe platcă și jos la mînecă. Din platcă pornește vertical o cheiță asemănătoare unui șir îngust de motive, care se prelungește pînă în fodori. Uneori această cheiță apare și pe piept.

Bogăția de culori (roșu, verde, albastru, galben, alb) dau ornamentului strălucire și vioiciune. Puncte de cusătură ca punctul peste fire, festoanele, tighelurile, „zbîrciogii" dau robustețe și bogăție ornamentelor. Punctele se lucrează cu firul gros, buclat.

Cămașa bătrînească de Oaș se ornamenta numai peste umeri, nu și în față. Se croia ca și cămașa cu platcă cu aceleași mîneci largi cu fodori. Festoanele, punctul pe dos, peste fire erau punctele cu care se ornamenta și această cămașă.

Cămașa se poartă cu poale largi și șorț (fig. 28), poale care cu timpul s-au transformat în fustă. Poalele se croiesc din 4—5 foi drepte și se strîng cu un șnur peste care se așază un brîu lat de circa 4—5 cm, ornat cu aceleași motive de pe cămașă.

Poalele se termină cu un motiv cusut și cu dantele croșetate.

Peste poale se așază șorțul numit „zadie", care se țese din pînză și se ornamentează cu motive geometrice pe poale și uneori cu mici ornamente distribuite pe toată suprafața șorțului.

Pe cap se poartă năframa înflorată. Peste costum se îmbracă „vesta" din postav, iar pe timp rece „guba" ornamentată și ea cu vărgi.

Ca podoabe se poartă „zgarda" din mărgele mici, colorate, cusute în motive geometrice.

Fig. 28. Costumul femeiesc de Oaș.

Cămașa femeiască de Năsăud

Așezată în nordul țării, zona Bistrița-Năsăud a reușit să-și păstreze specificul său atît în ceea ce privește datinile și obiceiurile românești cît și portul moștenit de veacuri.

Portul de Năsăud respectă și el unitatea portului din întreaga țară. Costumul femeiesc se compune din cămașă, zadii, năframă și pieptar. În timp de iarnă, femeia poartă cojoc cu mîneca lungă.

Cămașa de Năsăud se croiește ca toate cămășile românești, din 3—4 m de pînză de in sau bumbac mai gros. Gulerul încrețește cele 4 foi. La mîneci, jos, se termină cu obișnuitul fodor de Transilvania.

Din punct de vedere al ornamentației, face parte din tipul cămășilor cu „pui peste cot". Ia se ornamentează pe guler, care se coase cu „punctul pe dos" sau „păsituri" (cruci), pe mîneci și fodor. Mîneca se termină cu o danteluță îngustă, numită „cipcuță".

Fig. 29. Costumul femeiesc de Năsăud

Motivul mînecilor se distribuie orizontal, peste cot. Fodorii se ornamentează cu același motiv de peste cot (fig. 29).

Încreţul fodorului se decorează cu punctul de ciupag, peste muchiile încreţului. Sub guler cămașa prezintă un mic ciupag lat de 1—2 cm.

Motivul ornamental este mai mult motivul floral, acesta apărînd sub formă stilizată. Motivele florale se îmbină cu mici figuri triunghiulare, romboidale, cu tighele oblice, motive de guriţa păpușii.

Cromatica cămășii de Năsăud este de obicei monocromă: roșu pentru tinere și negru pentru bătrîne. Dar ceea ce îi este caracteristic acestei cămăși sînt mărgelele; roșii, galbene, albastre, roz sau „verzui. Cămașa se poartă cu catrinţe ţesute în război și brăzdate transversal de dungi înguste, decorate spre poale cu motive mici florale. De remarcat gama de culori, pornind de la roșu pînă la bordo, cu care se ţes vîrstele catrinţelor.

Peste ie se poartă pieptarul, iar pe vreme răcoroasă se poartă sumanul ori cojocul. Pieptarul de Năsăud este pieptarul „înfundat“ care se încheie pe umeri. Acesta se decorează cu o bogată ornamentaţie floral în motive ca: bumbi, meandre, melcișori, roata, rozete, simbolul soarelui.

Cămașa femeiască de Tîrnave

Această cămașă face parte din tipul ornamental al cămășilor cu „șire“ și umeraș. Cămașa se croiește din 4 foi de pînză de bumbac, groasă. Mînecile, foarte largi, se termină cu bantă care se răsfrînge, dînd impresia unui fodor. Se croiesc din 2 bucăţi: una pe care se lucrează umerașul ce ţine loc de altiţă și alta care pornește din umeraș pînă jos la mînă. Bucata pe care se coase umerașul se croiește separat și se unește de restul mînecii printr-o cheiţă mică, cu alb;

Ornamentaţia cămășii de Tîrnave se face discret și cu mult gust. Ornamente mărunte, așezate în șiruri scurte, pornesc din „umeraș“ și se termină mai sus de cot. Umerașul stă în-

Fig. 30. Costumul femeiesc de Tîrnave.

totdauna pe locul altiței, într-un șir transversal lucrat din aceleași motive mărunte. Cromatica este policromă. Pe cusătură de culoare neagră stau culori de verde, roșu, mov, galben, albastru.

Cămașa se poartă cu catrință roșie în spate aleasă în vărgi orizontale, în motive mărunte policrome. În față se poartă șorțul numit „șurta" țesut în casă, în 4 ițe, din urzeală neagră și „bătează" roșie. Șurța se termină cu „strămătura" (fire de urzeală în formă de franjuri) (fig. 30).

Pe cap se poartă „vălitoarea". Aceasta este o bucată de pînză dreptunghiulară care se așază pe un fel de cerc, cu capetele îndreptate către spate. Circumferința formată se ornamentează cu buchete de trandafiri colorați, așezați la frunte și în părți.

Peste cămașă se poartă cojocul înfundat, brodat în minuțioase motive florale și cu aplicații din piele, în multe culori.

Cămașa femeiască de Maramureș

Caracteristică prin croiul ei, cămașa de Maramureș se deosebește de celelalte prin faptul că este singura cămașă din costumul românesc care se croiește pătrată la gît. Cămașa se lucrează din pînză de casă țesută în război, în două ițe. Se croiește din 4 lățimi; două pentru mîneci și două pentru piepți.

Spre deosebire de ia încrețită la gît, unde mînecile pornesc din guler, cămașa de Maramureș prezintă piepții drepți și tăiați la gît, iar mîneca pornește încrețită din umăr. Mîneca se termină prin fodori care poartă numele și de „bezeri".

În Maramureș există mai multe variante de cămăși pătrate la gît; cea care capătă teren din ce în ce mai mult, renumită prin crețurile sale, este cămașa de „Săpînța".

Crețurile cămășii de Maramureș sînt o adevărată artă. Perfect trasate și conturate, la prima vedere dau impresia că nu pot fi lucrate de mînă. Și pe cît par de perfecte pe atît se lucrează de simplu, ele fiind realizate pe bază de fire scoase și punctul „înaintea acului". Pentru înfrumusețare, femeia folosește gingașe modele lucrate în punctul identic cu „nemțoanele" de Banat, colorate în galben portocaliu. De la brîu în jos se poartă poale, peste care se pun zadiile. Poalele nu se ornamentează decît foarte

Fig. 31. Costumul femeiesc de Maramureș.

discret în puncte de „ociți" (tighel) în alb ori galben portocaliu (fig. 31).

Cămașa se poartă cu zadii din lînă țesute în război, în 4 ițe, pe fond roșu, galben portocaliu, albastru. Fondul se ornează cu dungi orizontale de culoare cafenie cu intercalații de negru, ori dungi negre cu roșu sau negre cu portocaliu. Peste cămașă se poartă pieptarul ornamentat cu lînă în culori vii.

În timpul iernii se îmbracă „guba" mîțoasă lucrată din lînă țesută în două sau patru ițe.

Cămașa bărbătească de Oaș

Cămașa bărbătească de Oaș se croiește, ca și cămașa femeiască, din pînza groasă de in, cînepă, ori bumbac gros, țesută în două ițe. Se poartă cu izmenele sau „gacii" largi, cu „traista" de Oaș și cu pălărioara

Fig. 32. Costumul bărbătesc de Oaș.

mică ornamentată tot atît de pitoresc ca și costumul (fig. 32).

Cămașa se croiește largă și scurtă și cu mînecile foarte largi. Fața și spatele apar încrețite și fixate printr-un guler lat care se-ncheie prin doi ciucurași.

Mînecile pornesc încrețite din umăr și se termină largi ori cu manșetă. Cămașa scurtă se poartă pînă deasupra gacilor, neîncinsă.

Distribuirea ornamentelor se face pe guler, umeri, la mînecă jos și pe poalele cămășii. De-a lungul mînecii și pe piept apar cheițe decorative.

Ornamentul se coase în motive geometrice ori florale. Dar ceea ce dă pitoresc cămășii bărbătești de Oaș este cromatica vie și bogată. Culori de roșu-viu pînă la bordo și maro, îmbinate cu culori de verde-viu, galben-lămîios, alb, lila, albastru tare, colorează și dau strălucire cămășii de Oaș. Veselia culorilor este completată de abundența de puncte de cusătură. Astfel, puncte ca „peste fire", „nemțoane", „zbîrciogi", „festoane", puncte de subliniere, ca „tăietura", servesc la ornamentarea iei, fiecare fiind realizat într-o altă culoare.

Cămașa se poartă cu gaci sau ițari în timpul iernii. Peste cămașă oșanul poartă „uioșul" sau „guba", țesătură de lînă cu ornamente în dungi.

Cămașa bărbătească cu barbur

Cămașa bărbătească cu barbur este cămașa care poate fi întîlnită de-a lungul Carpaților. Această cămașă se poartă cu ițari albi, pălăriuță neagră cu boruri mici și cojoc fără mîneci numit pieptar, sau cojoc mare de oaie.

Cămașa cu „barbur" se confecționează din pînză albă și deasă și se croiește în felul următor: după ce s-au tăiat foaia din față și din spate se adaugă în părți un număr de clini (de la șase în sus), cămașa căpătînd aspect de „fustanelă" (cămașa de sărbătoare). Atît la cămașa de sărbătoare cît și la cea de purtare se adaugă în față, un clin care se ornamentează.

Mîneca cămășii este și ea foarte largă, întrucît se croiește din lățimi de circa 1 m (fig.33).

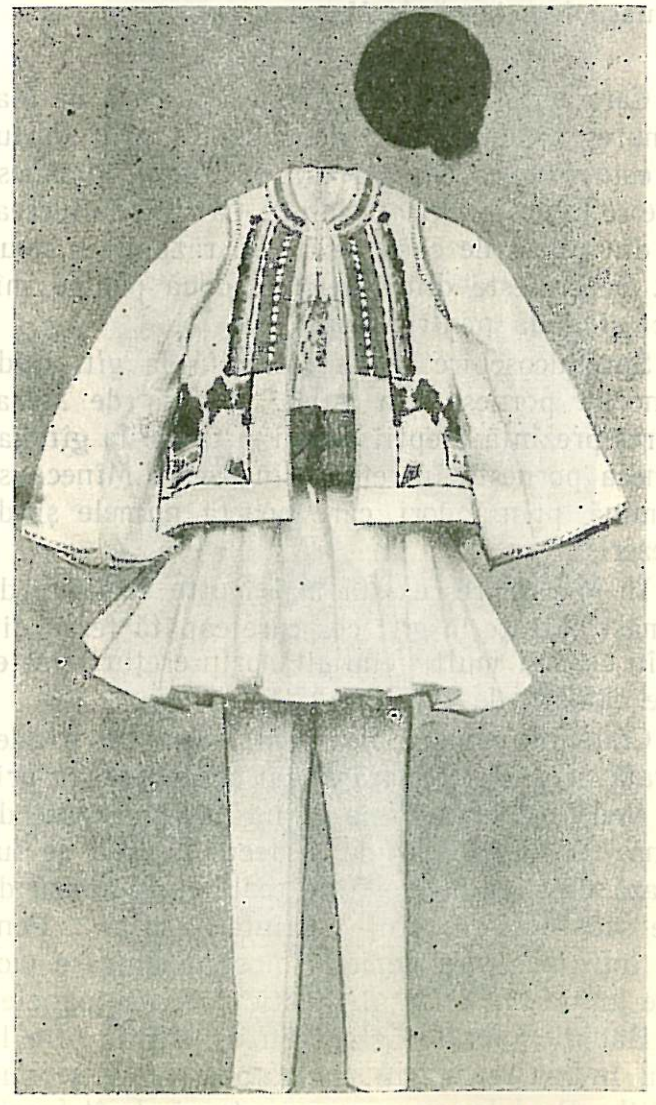

Fig. 33. Costumul bărbătesc „Cămașă cu barbur".

Ornamentul se dispune pe barbur în formă de „*M*“, pe guler și jos la mînă. Motivul fin și delicat este alcătuit din flori stilizate ca bobocei, frunze, trandafirași, ochiulețe, gurițe, etc. Uneori cămașa se ornamentează și pe clinul din spate.

Cromatica cămășii este tot așa de simplă ca și ornamentarea. Negrul este culoarea de bază, luminată de auriul firului galben. Punctele de cusătură sînt crucea, tighelul, lănțișorul, gurița păpușii. La gît, cămașa se încheie cu ciucuri, care se înnoadă după ce au fost introduși în două cheutori numite „peteuci“.

Peste cămașă și ițari se poartă chimirul cu aplicații și crestături în piele. Ca haină groasă se poartă cojocul, așa-zisul „cojoc mocănesc“, care se croiește din piele de oaie, cu mîneci largi.

CAPITOLUL III

ÎNDRUMĂRI TEHNICE PENTRU EXECUTAREA PUNCTELOR DE CUSĂTURĂ

PUNCTELE DE CUSĂTURĂ

PENTRU confecționarea costmului românesc, săteanca ori tînăra fată trebuie să posede anumite cunoștințe tehnice ca de exemplu: cum se face croiala cămășii, care sînt punctele folosite în ornamentare și cum se lucrează acestea, care sînt materialele necesare confecționării costumului românesc.

Tehnica punctului românesc nu este ușoară, mai ales pentru începători. Pentru învățarea acesteia, se pornește de la elementele punctelor de bază, ca punctul înaintea acului, tighelul, crucea. De remarcat că pe lîngă puncte de bază, apar și o serie de puncte specifice zonelor etnografice. Așa se poate vorbi despre punctul „brăduții de Argeș", punctul în „scăriță pe dos" de Olt, „butucul" de Buzău, „brînașul" de Ardeal, „nemțoanele de Banat și multe altele.

Și dacă aceste puncte, care dau frumusețe cusăturii românești, au putut fi lucrate de bunicile și străbunicile noastre, este de datoria noastră să cunoaștem tehnica cusăturii românești.

Dar, pentru ca această cusătură să fie făcută în bune condiții, se cer anumite materiale: pînza, potrivit de rară, așa-zisă pînză „de casă" sau „pînza nălbită", arniciul ori mulineurile, fluturii și mărgelele.

Și odată învățat punctul cusăturii românești, putem trece la ornamentarea costumului nostru, costum care după cum am mai arătat, trebuie să constituie nu numai obiectul de îmbrăcăminte, ci și un document al specificului nostru național.

MATERIALE NECESARE CONFECȚIONĂRII COSTUMULUI POPULAR

Din cele relatate mai sus reiese că materialele necesare confecționării costumului românesc sînt pînza albă țesută în război, arniciurile colorate ori mulineurile, mărgelele și fluturii firul metalic alb sau galben și beteală.

Pînza necesară cusăturii românești nu este orice fel de pînză. Ea are particularitatea sa, lucru ce determină săteanca să-și țească pînza în casă în războiul cu două ițe. În ce constă această particularitate ?

În Ardeal, Moldova, Muscel și Vlașca se folosește pînza cu firul mai gros întrucît costumul din aceste zone are motive bogate, robuste, cu punctul buclat, pe cînd costumul din Oltenia, Muntenia, Dobrogea se coase pe pînză mai rară, cu firul bine răsucit.

Lîna, borangicul (vopsit vegetal), arniciurile ori mulineurile de mai tîrziu, mătasea vegetală sînt firele cu care au fost ornamentate iile și piesele de costum. Acestea trebuie să fie de bună calitate, să nu se decoloreze la spălat ori la soare.

Același lucru se poate spune despre mărgele și fluturi, care pe lîngă o bună calitate (fluturii din metal, mărgelele din piatră) cer să li se păstreze mărimea și culoarea specifică; pentru fluturi, alb sau galben, iar pentru mărgele culori pastelate roz, verde, galben, lila, bleu, alb,

roșu, albastru etc. Firul metalic trebuie să fie potrivit de gros și inoxidabil.

Respectînd cerințele specificului portului românesc reușim să asigurăm continuitatea acestei comori a neamului nostru.

PUNCTELE DE CUSĂTURĂ

Punctul înaintea acului

Punctul înaintea acului (fig. 34) este cel mai simplu dar și cel mai important, pe baza lui realizîndu-se tighelul și punctul bătrînesc; are forma unei linii orizontale, întreruptă. Se realizează în felul următor:

— se scoate acul într-un punct anumit;

— se pășește peste 4 fire orizontal (a apărut prima orizontală);

— se înfige acul și se scoate pe dos, peste alte 4 fire.

Se procedează ca mai sus, căpătînd un șir de orizontale. Dosul este identic cu fața.

Tighelul

Tighelul (fig. 35) se execută pe fire numărate. Este cusătura formată dintr-o înșiruire de orizontale fără interval între ele.

Punctul se coase astfel:

— se iau trei-patru fire pe ac;

— se înfige acul înapoi, adică unde s-a înfipt inițial și se scoate iar peste trei-patru fire;

— se înfige din nou în spate ș.a.m.d.

Tighelul se folosește și în cusătura „piezurilor". Punctul apare în toată țara și se lucrează în culorile specifice zonei.

Tighelul în scăriță

Tighelul „în scăriță" (fig. 36) este un punct care se lucrează pe dos. Se înfige acul și se scoate oblic pentru fiecare treaptă a scăriței în așa fel încît dintr-un rînd de scărițe pe dos, apar două rînduri de tighele pe față (grupe de cîte două).

Se folosește pentru cusătura motivelor pe ii (vezi planșa de Vîlcea) și se lucrează în culorile specifice zonei.

Lănțișorul

Lănțișorul (fig. 37) este punctul rotund care se aseamănă cu zala unui lanț.

După ce s-a scos firul într-un punct oarecare se înfige din nou acul în același loc (cu un fir mai la dreapta) lăsîndu-se o mică buclă prin care se trece acul și se scoate orizontal peste cîteva fire avînd grijă ca firul să rămînă tot în spatele acului sub formă de buclă.

Lănțișorul se folosește de obicei pentru „umpluturi", cu firul metalic, la toate iile țării. Se

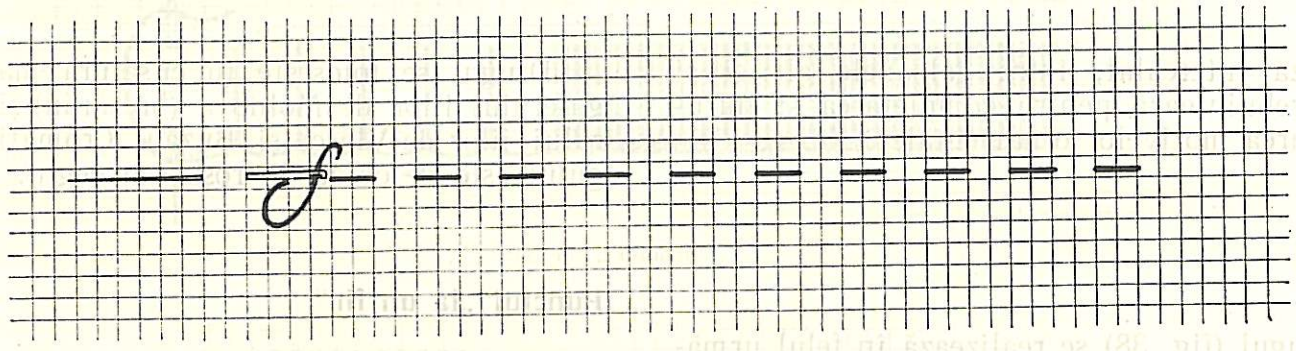

Fig. 34. Punctul „înaintea acului".

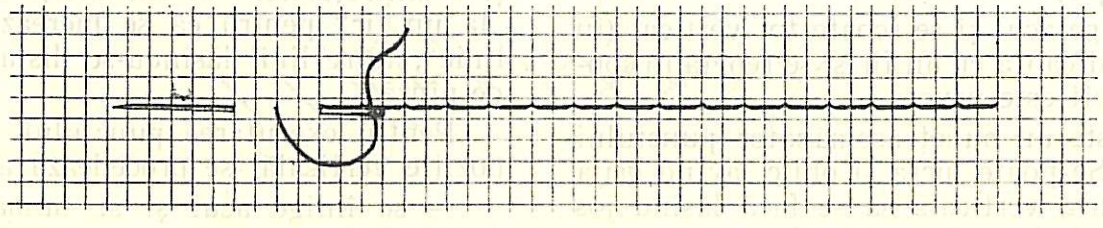

Fig. 35 „Tighelul"

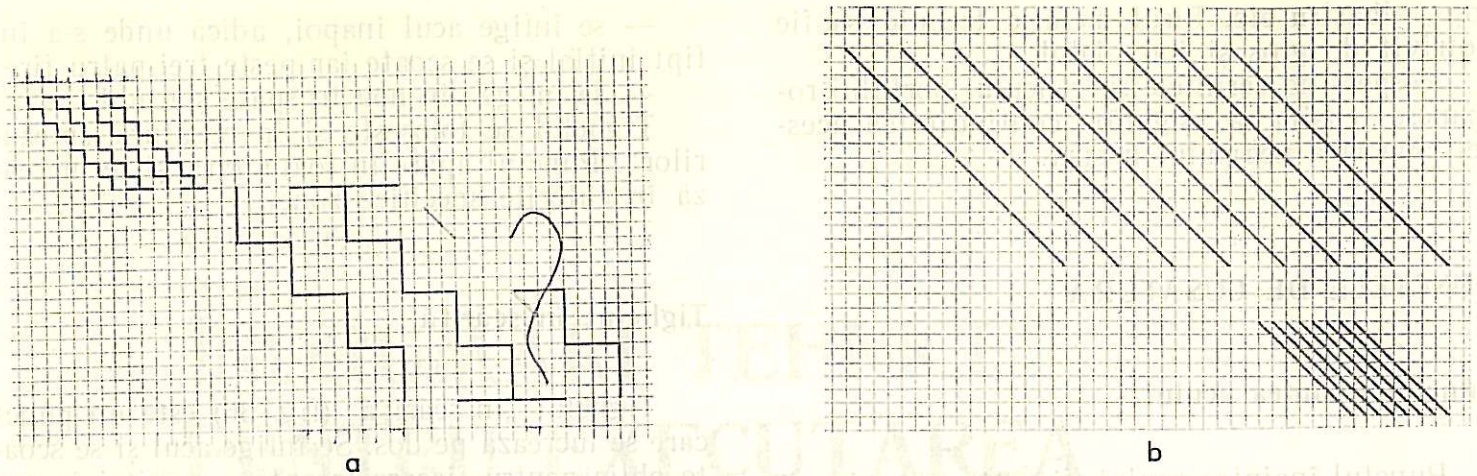

Fig. 36. „Tighel în scăriță:
a — pe dos; *b* — pe față.

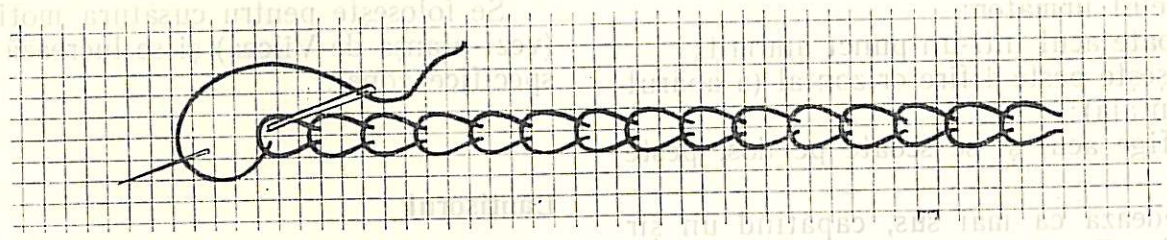

Fig. 37. „Lănțișorul".

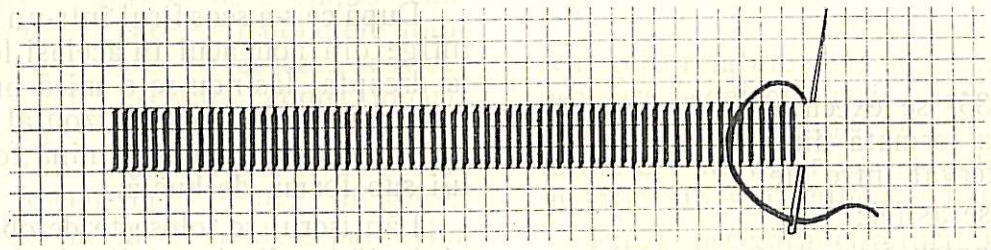

Fig. 38. „Drugul".

lucrează intercalat, între galoanele altiței și se întrebuințează pentru completarea și înfrumusețarea motivelor ornamentale.

Drugul

Drugul (fig. 38) se realizează în felul următor:

— se scoate acul într-un punct și se numără vertical (în jos) 4—5 fire;

— se înfige acul și se scoate tot vertical (în sus), mai la dreapta cu un fir și se repetă în continuare atît cît este nevoie.

Drugul este un punct asemănător punctului „la un fir". Se poate lucra și oblic, avînd grijă ca împunsătura verticală să se facă lăsînd jos un fir și crescînd sus tot cu un fir.

Drugul se folosește în cusătura marginilor gulerului iilor de Moldova (brezărău) și a gulerului iilor de Vlașca și Buzău. Cromatica drugului este de obicei în roșu sau negru.

Punctul „la un fir"

Punctul „la un fir" (fig. 39) s-a folosit și se folosește în ornamentarea cămășilor bărbătești și a „încreților" de sub altița iei. I se spune „la un fir" pentru că se lucrează „linie lîngă linie", între linii lăsîndu-se distanța de un fir. de pînză.

Pentru executarea punctului „la un fir" în poziție verticală, se procedează astfel:

— se înfige acul și se numără patru fire (vertical) în jos;

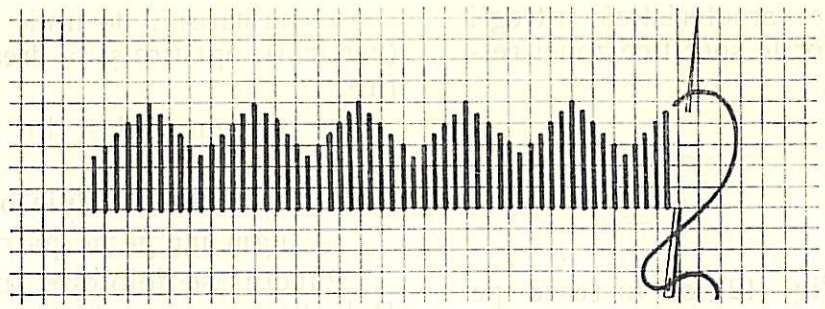

Fig. 39. Punctul „la un fir".

— înfigem acul din nou (în primul loc) obținînd prima linie, și se scoate acul peste 4 fire (în sus), dar de data aceasta mai la dreapta cu un fir.

Ne întoarcem de unde am plecat și înfigem acul lăsînd tot un fir la o parte. Și se continuă tot așa pe toată lungimea necesară.

Acest punct se folosește în toată țara sub denumirea de „la un fir" în Oltenia, Muntenia și Moldova; „peste fire" în Ardeal și „bătut la fir" în județul Dolj.

Festonul

Punctul „festonul" (fig. 40) se execută pe patru-cinci fire, după cît trebuie să fie de lat. Se lucrează astfel:

— se înfige acul și se scoate vertical ca la cusătura punctului „la un fir", avînd grijă ca firul să rămînă în spatele acului astfel încît atunci cînd se strînge firul acesta să apară ca și cum ar fi înnodat în partea de sus.

Festonul se lucrează și șerpuit urmărind linia urzelii și a desenului făcut în prealabil.

Acest punct se folosește mai ales la executarea șabacelor, dar și pentru ornamentarea cămășilor femeiești și bărbătești din Banat și Ardeal (Oaș, Satu-Mare, Maramureș).

Crucea (musca)

Crucea (fig. 41) este punctul care se folosește cel mai mult în ornamentarea iilor și cămășilor bărbătești. Se lucrează în două feluri:

1. se lucrează un rînd de linii oblice de la stînga la dreapta;

— se completează cu al doilea rînd de linii oblice care se cos, de data aceasta, de la dreapta spre stînga, formîndu-se crucea. Pe dos apar linii verticale.

2. Se lucrează în același timp liniile oblice de la stînga spre dreapta și invers, astfel încît pe dos apar două linii paralele.

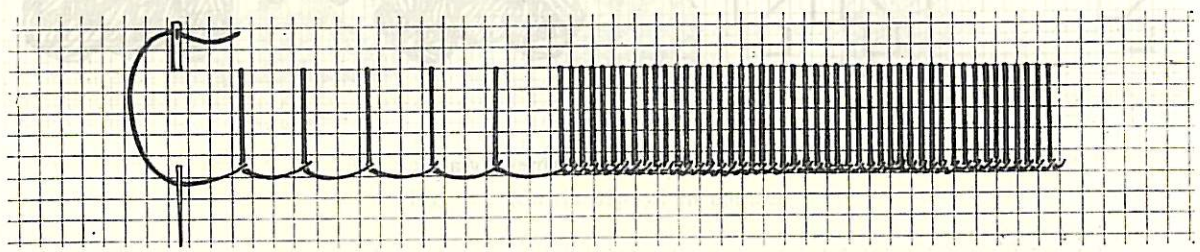

Fig. 40. „Festonul".

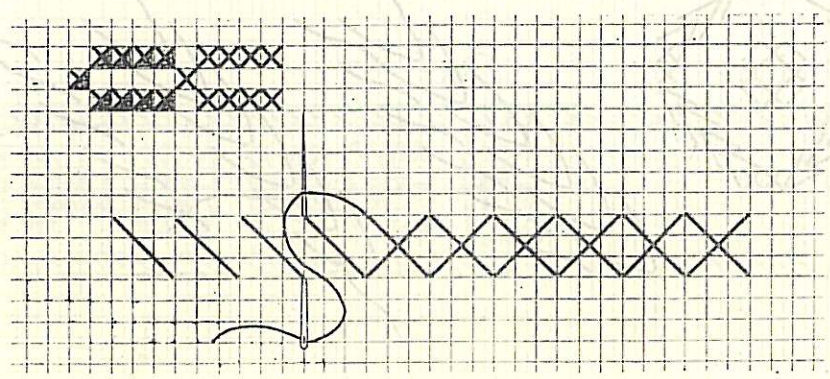

Fig. 41. „Crucea".

Această cusătură este caracteristică întregii țări și se lucrează în culorile specifice zonei respective.

Punctul bătrînesc (gras)

Punctul bătrînesc (fig. 42) se lucrează pe baza punctului înaintea acului sau mai simplu pe bază de tighel. Acest punct este specific Muscelului unde este întîlnit sub numele de „rumânescuri", Olteniei cu numele de „piezuri" și Moldovei. Punctul se lucrează și cu două fețe.

Pentru a căpăta consistență se lucrează cu firul gros, buclat (firul nu se strînge complet), în zonele Muscel, Argeș, Vlașca, Buzău și în toată Moldova.

Brăduți

Acest punct (fig. 43) este punctul asemănător unor brăduți; se lucrează pe baza punctului „înaintea acului" avînd grijă ca liniile să se coasă oblic.

Tehnica punctului este următoarea:

— luăm pe ac patru fire;

— numărăm, de unde am scos acul în jos (vertical), opt fire și la dreapta, orizontal, patru fire;

— înfigem acul și din nou luăm vertical (în sus) patru fire;

— s-a format o linie oblică;

— luăm iar pe ac patru fire ș.a.m.d.

Punctul se folosește în Argeș, Olt, Buzău, Dolj. Se coase în culoarea motivelor iei, cu firul gros, buclat.

Obinzeli

Acest punct (fig. 44) se realizează pe bază de grupe de fire scoase orizontal (3—4 fire), cosîndu-se cîte două rînduri de tighele (sus și jos). Odată cu tighelele se cos și verticalele ce le susțin. Astfel de „obinzeli" servesc drept cîmp pentru cusătura unor șabace.

„Obinzelile" se mai lucrează și fără fire scoase atunci cînd subliniază șabace mici ori cînd servesc drept modele în mijlocul altor modele mai mari.

Se folosesc mai ales pentru cusătura șabacelor de la cămășile bărbătești, atît pe poale cît și pe piepți.

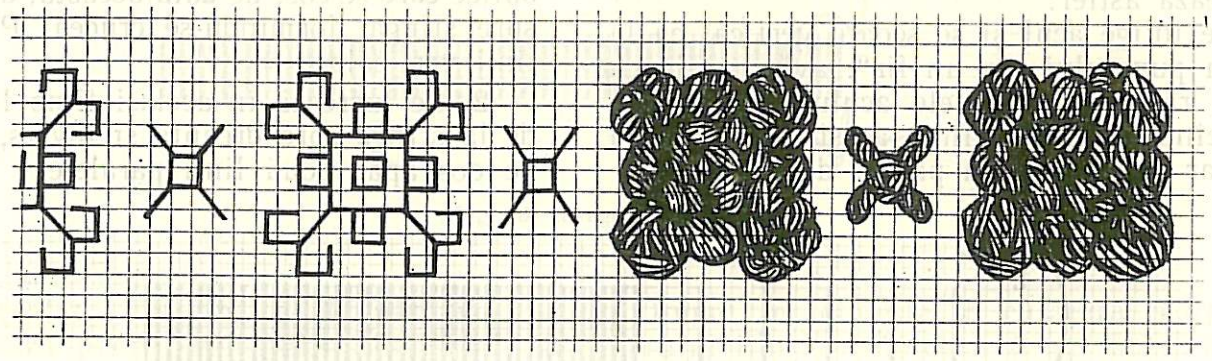

Fig. 42. Punctul „bătrînesc (gras).

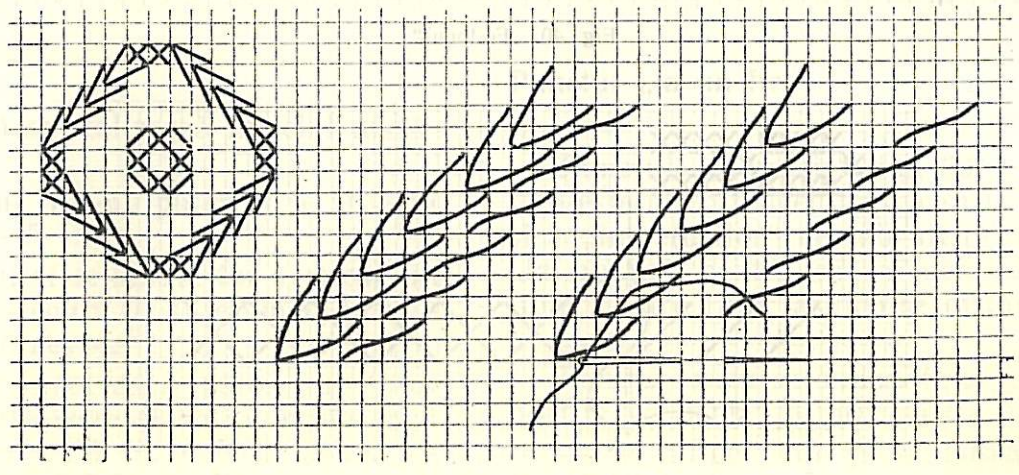

Fig. 43. „Brăduți".

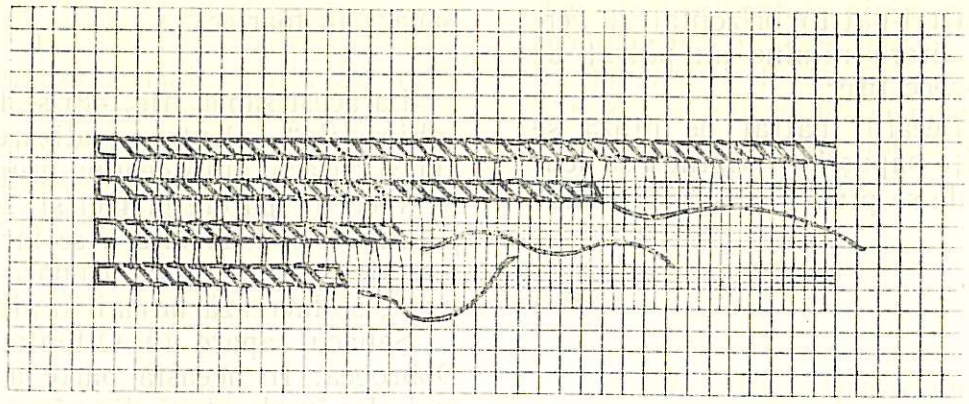

Fig. 44. „Obinzeli".

La iile mai noi ele apar în șabace care țin locul încrețurilor de sub altiță. „Obinzelile" se întîlnesc în toată regiunea Munteniei. Se lucrează numai în alb; apar și în Bihor unde se lucrează și cu negru.

Gurița păpușii în obinzeli

Acest punct (fig. 45) se lucrează în punct de tighel avînd grijă ca mai întîi să lucrăm pătratul format din obinzeli. După aceea se înfige acul în mijlocul pătratului și se duce firul în partea de sus a fiecărui punct din obinzeli lucrînd orizontalele și ducînd acul în aceeași gaură din mijlocul pătratului.

Punctul este specific Olteniei, Munteniei și Ardealului și se lucrează în alb sau cu fir metalic.

Se folosește pentru ornamentarea iilor, fețelor de masă etc.

Pitișoare

Acest punct (fig. 46) se lucrează pe bază de „obinzeli" și „gurița păpușii". Motivul se lucrează în trei etape:

a. se cos obinzelile pe margini;

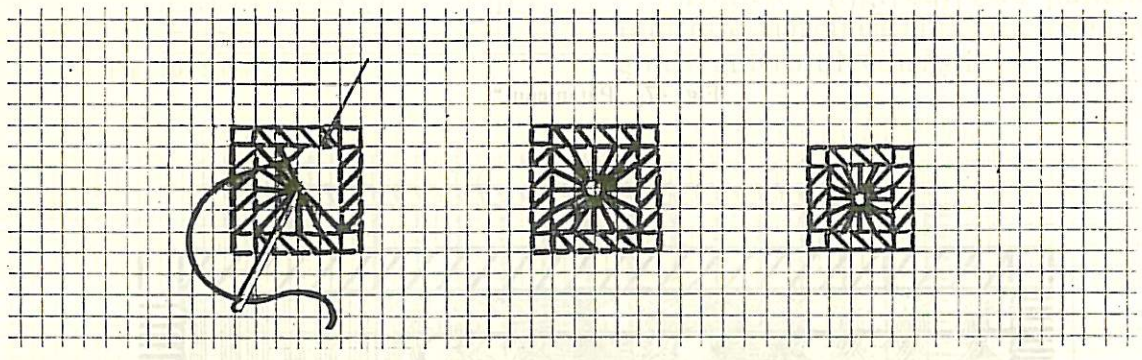

Fig. 45. „Gurița păpușii în obinzeli".

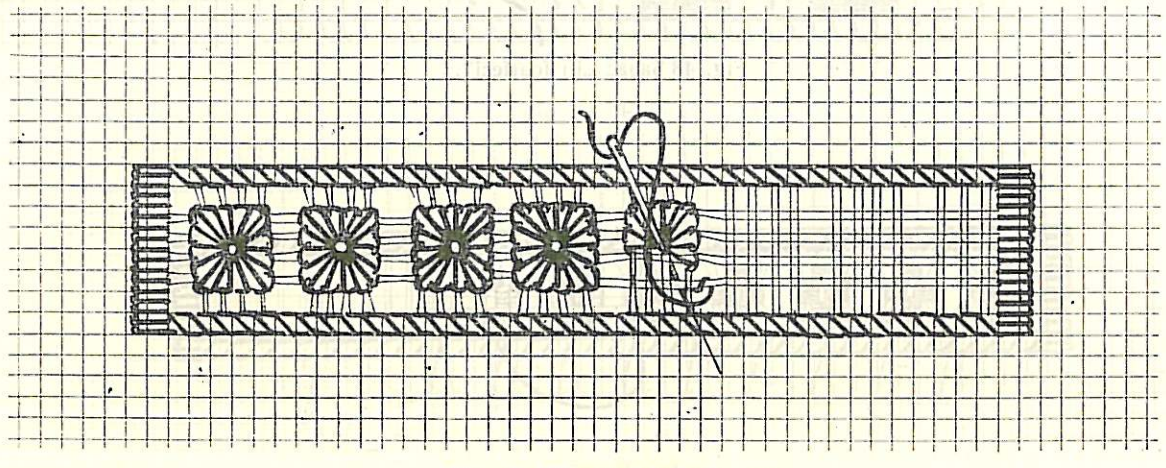

Fig. 46 „Pitișoare" (șabac).

b. se scot fire (trei-patru) orizontal și vertical, în mijlocul cărora rămîne un pătrat de pînză de circa opt-zece fire;

c. în mijlocul fiecărui pătrat de pînză se coase punctul „gurița păpușii", înfigîndu-se acul în centru și ridicîndu-se pînă-n marginea pătratului.

Păianjenul

Ca și la șabacul „în foarfeci", la păianjen (fig. 47) se lucrează mai întîi „obinzelile". După terminarea acestora (sus și jos) șabacul se coase pe trei grupe de fire, ocolind de trei patru ori mijlocul modelului.

Păianjenul ornamentează ii și cămăși bărbătești din Muntenia, Dobrogea și se lucrează numai în alb.

Șabac „în foarfeci"

La acest șabac (fig. 48) se lucrează mai întîi „obinzelile". Pentru realizarea modelului se apucă cu acul întotdeauna grupa a doua de fire, se trece în spatele primei și se introduce acul printre cele două fără a se face vreo buclă sau nod și se repetă în continuare șabacul „în foarfeci"; se lucrează numai în alb.

Șabacul apare în Oltenia, Muntenia și în Dobrogea. În această parte a țării se lucrează mai ales în alesătură din pînză de borangic (perdele, fețe de masă).

Șabac „gurița păpușii"

Pentru realizarea acestui punct (fig. 49) se lucrează obinzelile apoi se scot opt-zece fire orizontal. Fiecare motiv al șabacului se lucrează

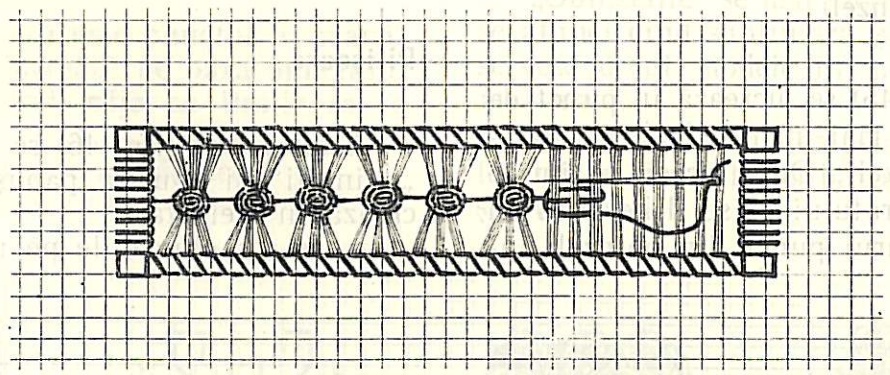

Fig. 47. „Păianjenul".

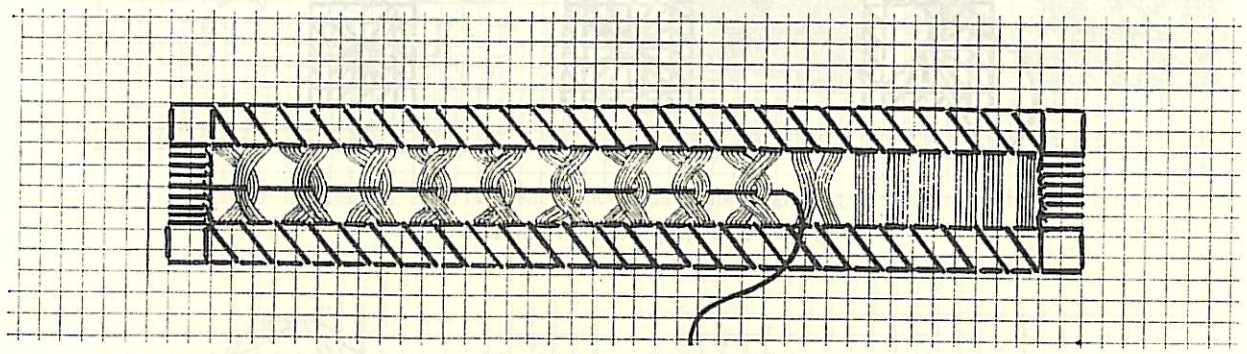

Fig. 48 Șabac „în foarfeci".

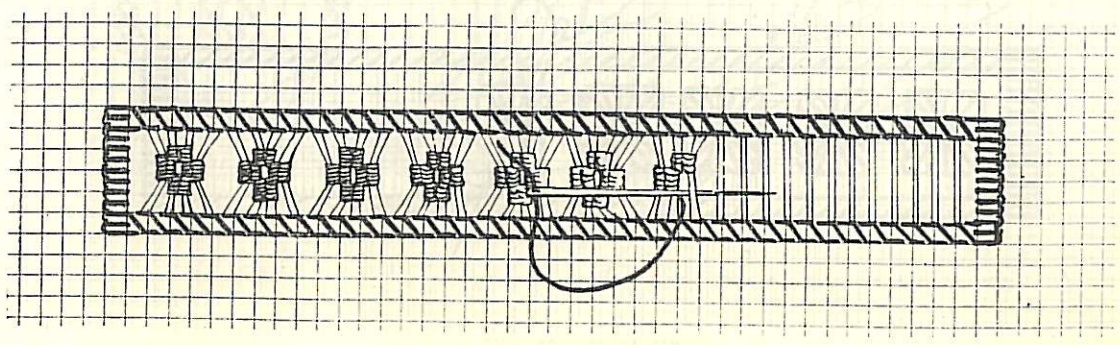

Fig. 49. Șabac „gurița păpușii".

pe patru grupe de fire, cosîndu-se două cîte două grupe.

Șabacul se lucrează numai în alb. Se întîlnește în Oltenia și Muntenia ca punct de subliniere a altor șabace mai mari; în Dobrogea se lucrează prin alesătură în războiul de țesut (marame, perdele) în pînză de borangic.

Șabac

Șabacul (fig. 50) se lucrează mai ales la cămășile bărbătești. Pentru cusătura șabacului se lucrează „obinzeli" (sus și jos) apoi se scot fire numai orizontal, (12—14 fire) după cum este pînza de groasă. În mijlocul firelor scoase am avut grijă să lăsăm două fire nescoase; deci șase fire scoase sus și șase jos.

Șabacul se lucrează bătînd de cîte două trei grupe de fire, cusătura sprijinindu-se pe cele două fire orizontale din mijloc, care se întăresc și ele prin bătaie cu acul.

Șabacul se lucrează pe piepții cămășii bărbătești, la mîneci jos și pe poale. Este specific cămășilor lungi din sudul țării și se lucrează numai cu alb.

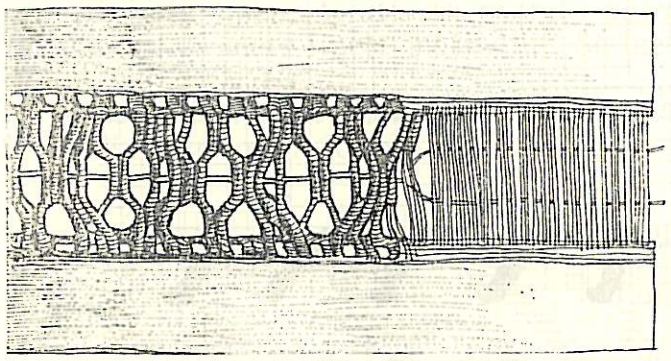

Fig. 50. Șabac.

Bătaia

„Bătaia" (fig. 51) este punctul necesar cusăturii „ajurului".

Bătaia se lucrează în trei etape:

a — se lucrează „obinzelile" de pe marginea ajurului;

b — se scot fire în formă de șah (orizontal și vertical), lăsîndu-se pentru susținere grupe de cîte două-trei fire, orizontal și vertical;

c — se începe „bătaia" adică cusătura firelor de susținere, fiecare orificiu fiind călcat de cîte două ori.

În felul acesta se realizează plasa pe care se lucrează ajurul. Bătaia se folosește mai ales pentru ornamentarea cămășilor bărbătești.

Dintele

„Dintele" (fig. 52) este punctul cu care se întărește marginea mînecii „jos la mînă" și marginea gulerului cămășii.

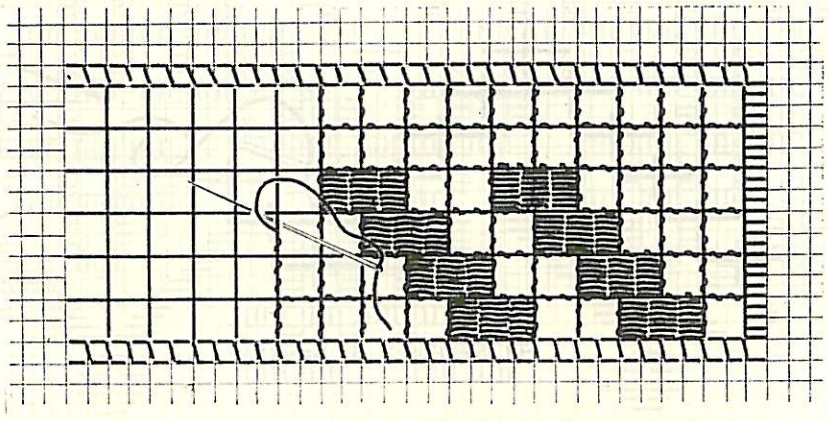

Fig. 51 „Bătaia".

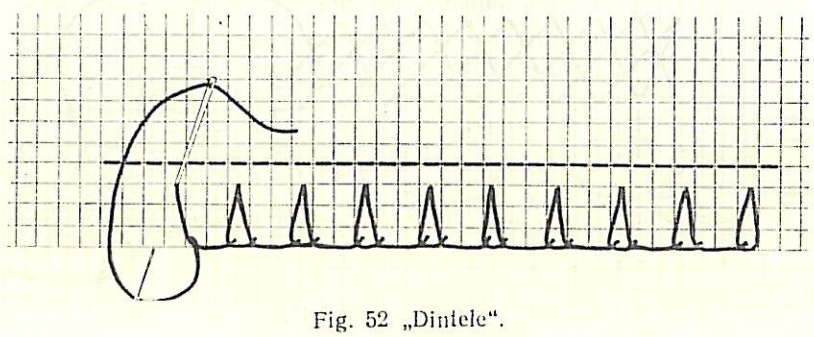

Fig. 52 „Dintele".

Se lucrează în genul festonului, însă mult mai rar, avînd grijă să se înfigă acul de trei ori în același loc.

Acest punct este specific județelor Gorj, Olt, Galați. Culorile preferate sînt roșul și negrul.

Mofturi

Aceste puncte (fig. 53) se folosesc pentru sublinierea terminației de la mînecă și la poalele cămășii.

Se realizează pe baza de jumătăți de cruce și apoi „se bat" cu punct de feston. Culoarea punctului este de regulă roșul sau negrul.

Se lucrează după ce ia a fost ornamentată în întregime.

Punctul este des întîlnit în ornamentarea costumelor din sudul țării.

Punct de Banat

Punctul „de Banat" (fig. 54) este punctul care înlocuiește uneori punctul „nemțoanelor".

Este asemănător unor cruci cu brațele drepte. Brațul lung (orizontal) este traversat de brațul scurt (vertical) care se lucrează pe jumătate din firele brațului lung.

Punctul se lucrează în două culori, negru și alb; negru pentru brațul lung și albul pentru brațul scurt. Uneori se lucrează cu fir metalic.

Punctul se distribuie în jurul motivelor mari, romboidale, din „tabla" mînecii iei.

Brînelul

„Brînelul" (fig. 55) este punctul asemănător unor cruci duble. Se realizează în felul următor:

— se coase de la stînga spre dreapta, înfigînd acul și luînd orizontal patru fire pe ac;

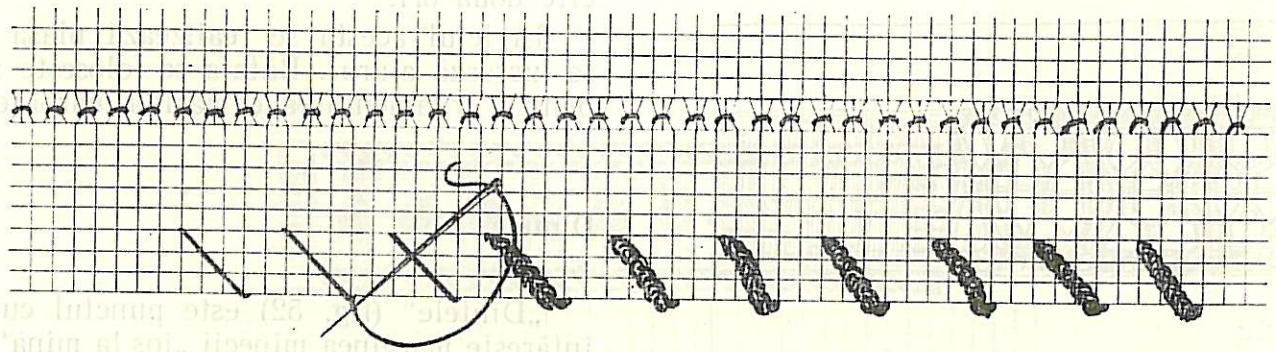

Fig. 53. „Mofturi".

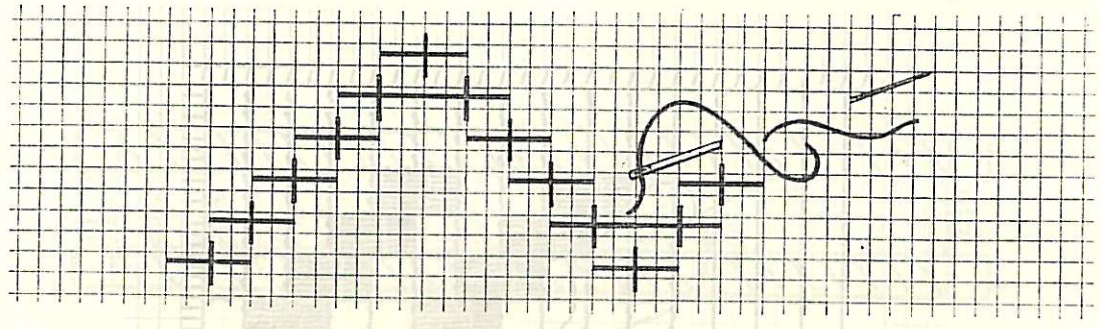

Fig. 54. Punct „de Banat".

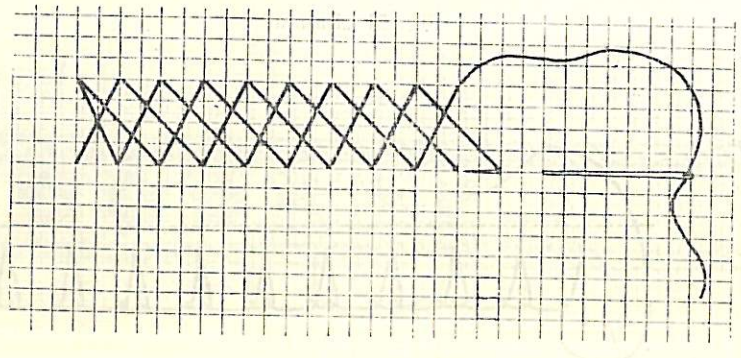

Fig. 55. „Brînelul".

— se numără pe vertical 8—10 fire și se înfige acul din nou;

— se iau apoi tot patru fire orizontal care depășesc pe cele luate anterior;

— s-a format astfel prima linie oblică.

Pentru formarea celei de-a 2-a linii înclinate, trecem mai întîi acul pe sub fir și din nou luăm patru fire orizontal, în partea opusă.

— înfigem apoi din nou acul în jos și se formează o altă linie oblică.

— înfigem acum pe sub fir și continuăm ca mai sus.

„Brînelul" este specific Argeșului și Ardealului (Sibiu, Făgăraș). Se lucrează în culorile motivelor de pe cămașa respectivă.

Tăietura

„Tăietura" (fig. 56) este cusătura care se face pe bază de punct „la un fir" sau feston. Cusătura finisată apare tăiată în găurele pătrate, tăietură ce dă mare finețe motivului. Se lucrează în felul următor:

— se întăresc marginile cu feston, și se taie firele din interior în formă de pătrățele;

— firele rămase se întăresc prin bătaia cu acul.

„Tăietura" se lucrează numai în alb și este punctul specific vestului țării (Banat, Munții Apuseni, Bihor, etc). Punctul apare și în sudul țării (Olt), dar pătratele rămîn netăiate.

Acest punct se folosește cu precădere în decorarea iilor și cămășilor bărbătești.

Cîrligelul

„Cîrligelul" (fig. 57) este un punct întîlnit la ornamentarea costumului din Ardeal. Se lucrează pe gulere, folosind fire groase.

Ca tehnică de lucru, cîrligelul se execută asemănător lănțișorului, firul buclei rămînînd întotdeauna în spatele acului.

Punctul se lucrează în culorile roșu, negru sau bleu.

Încrețul

„Încrețul" (fig. 58) este ornamentul care se lucrează sub altiță la ia cu altiță încreț și rîuri.

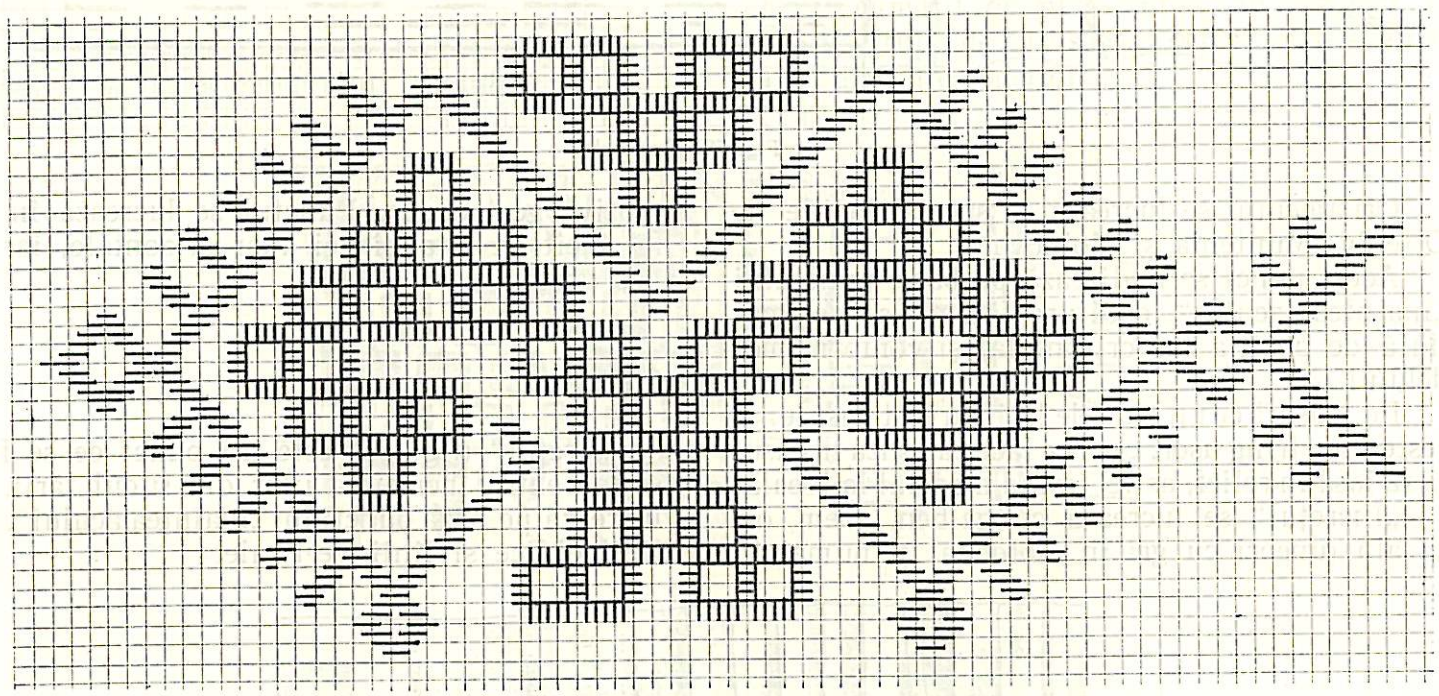

Fig. 56. „Tăietura".

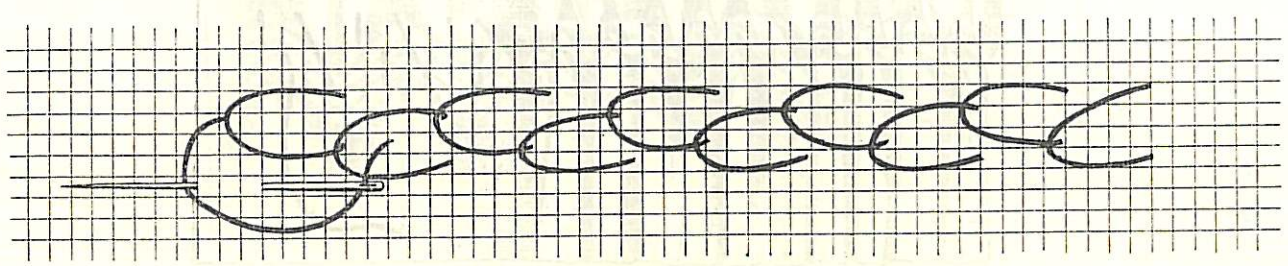

Fig. 57. „Cîrligelul".

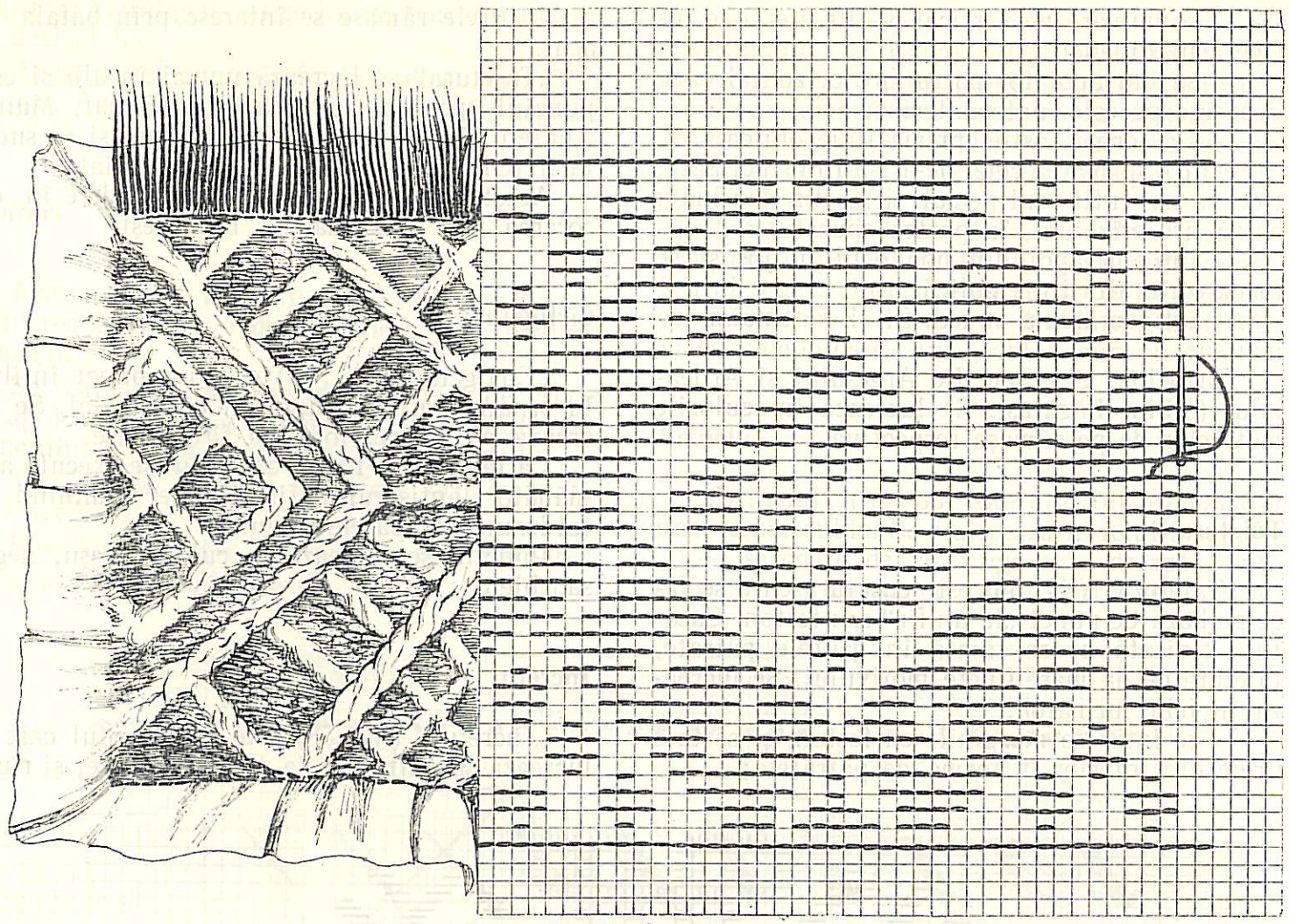

Fig. 58. „Încreţul".

Ornamentul se lucrează în special la iile de Oltenia, Muntenia şi Moldova.

Acest punct se realizează pe baza punctului „înaintea acului" cusătura făcîndu-se vertical (faţă de poziţia lui orizontală) şi conform modelului.

Pe măsură ce un rînd de linii au fost cusute, acestea se strîng uşor, ceea ce face ca pînza necusută să iasă în relief, astfel ieşind modelul la iveală.

„Încreţul" se lucrează cu galben, crem ori cu alb (uneori cu gri în Moldova) şi numai în motive geometrice. Punctul se lucrează în aşa fel încît pe faţa pînzei apar orizontale, iar pe dos verticale.

Creţul

„Creţul" (fig. 59) este un punct ce se foloseşte pentru încreţirea iilor din sudul ţării. Se lucrează pe baza punctului „înaintea acului", din linii oblice şi linii verticale.

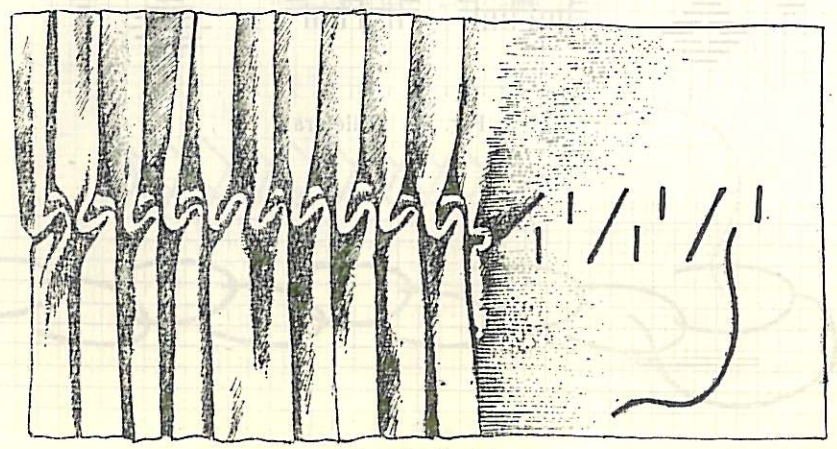

Fig. 59. Creţul.

Se lucrează cu un singur fir, rezistent, care după cuprinderea întregii ii, (mîneci și piepți) se strînge. Peste creț se fixează gulerul iei.

Crețul se lucrează numai în alb.

Crețul de Gorj

Ca și celelalte crețuri, crețul de Gorj" (fig. 60) se lucrează pe bază de punct „înaintea acului".

Se coase ducînd șiruri de orizontale, sus și jos, susținute de cîte două verticale. Astfel, scoțînd acul într-un punct se duce o orizontală pe opt fire, și se cos apoi cele două verticale pe cîte patru fire; ducem din nou o orizontală (jos) și ne ridicăm cu ajutorul celor două verticale. Se continuă din nou o orizontală în sus ș.a.m.d.

Fiecare rînd se duce cu cîte un fir mai rezistent și se lasă nestrîns la capăt.

După ce s-au dus cîteva rînduri (4—6) se strîng firele și astfel crețul își capătă forma sa.

„Crețul de Gorj" se lucrează numai în culoare albă.

Crețul „creasta puiului"

Ca toate crețurile și acest creț (fig. 61) se lucrează pe baza punctului „înaintea acului". Ca formă „creasta puiului" este asemănătoare cu un „V".

Punctul „înaintea acului" se lucrează de data aceasta în formă de linii oblice; numai jos și sus apar cele două linii orizontale de susținere.

Dacă începem crețul de jos, lucrăm trei linii oblice în sus (dreapta) apoi coasem orizontala. În continuare se coboară cu trei linii oblice și se coase linia orizontală de jos; apoi se urcă din nou cu cele trei linii oblice (tot spre dreapta), ș.a.m.d.

Atît liniile oblice cît și orizontale se lucrează pe număr egal de fire. Pentru realizarea crețului se duc mai multe rînduri, fiecare rînd terminîndu-se cu firul neîntărit. După două-trei rînduri, firele se strîng și se obține crețul.

Acest punct se folosește la cămășile bărbătești (umeri, platcă și manșetă) și se lucrează numai în alb.

Crețul de Maramureș

Acest creț (fig. 62) este ornamentul principal al cămășii de Maramureș. Se lucrează pe bază de grupe de fire scoase orizontal și a punctului „înaintea acului".

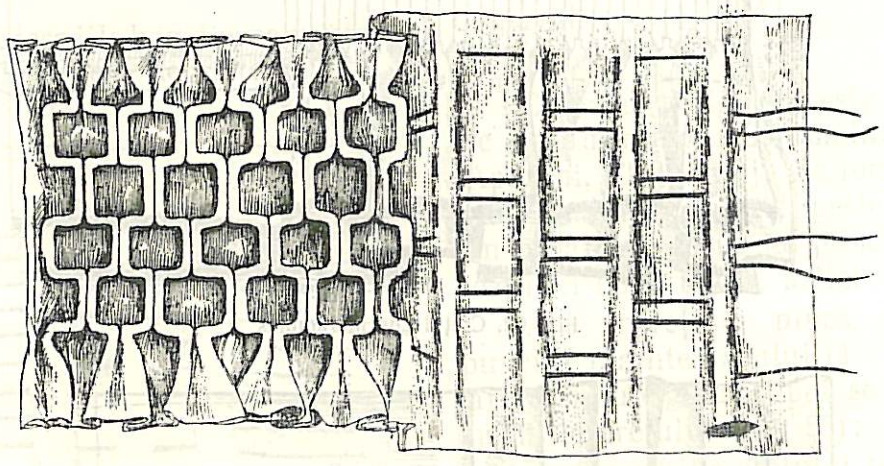

Fig. 60 Crețul „de Gorj".

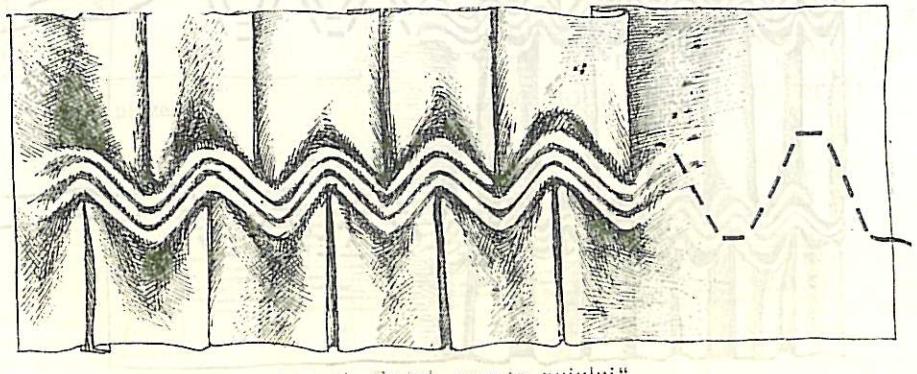

Fig. 61. Crețul „creasta puiului".